

**EESTI PÕLLUMAJANDUS,
MAAELU, KALANDUS**

**EESTI PÕLLUMAJANDUS,
MAAELU, KALANDUS**

Välja andnud Põllumajandusministeerium

Koostanud Heiki Raudla

Kujundanud Hele Hanson-Penu / Ecoprint

Trükkinud AS Pajo

ISBN 978–9949–462–12–4 (trükis)

ISBN 978–9949–462–13–1 (PDF)

Tallinn 2010

SISUKORD

Fakte Eestist _____	6
Eesti Euroopa Liidus _____	7
Ühine olevik ja tulevik _____	8
Piimatootmine on tipptasemel _____	10
Taimekasvatusel on potentsiaali _____	12
Ohutu toit on tervislik _____	13
Kohalik toit on hinnas _____	15
Keskkond köidab üha enam _____	17
Koostöö muudab maaelu paremaks _____	19
Rannakalanduse tagasitulek _____	21
Mitmekülgne maaettevõtlus _____	24
Taastuenergiad on tulevikku _____	27
Teaduse homme päev – ühised teadusprogrammid _____	29
Kutse- ja täiendõpe käib ajaga kaasas _____	30
Muutuv nõuanne _____	31
Põllumajandusameti käivitumine _____	35
Muuseumid propageerivad maaelu _____	36
Põllumajandusministeeriumi valitsemisala visioon ja missioon _____	37
Põllumajandusministeeriumi ning valitsemis- ja haldusala kontaktid _____	39
Põllumajandusministeeriumi struktuur _____	40

HEA LUGEJA

Sinu käes on Eesti põllumajandust, maaelu ja kalandust iseloomustav ning Põllumajandusministeeriumi tegevusi kajastav väljaanne. Neile, kes on seni arvanud, et Põllumajandusministeeriumi tegevusvaldkonda jääb üksnes põllumajandusliku tootmise korraldamine, võib tulla üllatuseks, kui laia valdkonda meie ministeeriumi tegevus tegelikult hõlmab.

Nagu näete, ei kajasta ministeeriumi nimi juba pikka aega, eriti aga pärast Eesti ühinemist Euroopa Liiduga, Põllumajandusministeeriumi tegevuse täit haaret.

Võtame näiteks maaelu arengu, mis hõlmab põllumajanduse moderniseerimist, maaettevõtluse mitmekesistamist, keskkonnahoidu, kultuuripärandi säilitamist ja veel tervet rida maaelu säilitamise ja arendamisega seotud tegevusi.

Suur osa ministeeriumi tööst on seotud toiduohutuse tagamisega, et meie elanikud saaksid tarbida ohutut ja tervislikku toitu. See on omakorda seotud loomatervise ja -kaitsega, loomade heaolu ning mahepõllumajandusega. Lai ja oluline valdkond on ka toiduainetööstus.

Taime- ja loomakasvatuse kõrval on eraldi suund kalamajandus, mille puhul on meie eesmärk tagada piiratud kalaressursi juures Eesti kalanduse säilimine ja areng.

Kui siia lisada veel põllumajandusteaduse ja -hariduse edendamine, põllumajandusmuuseumide kui kultuurikandjate säilitamine, siis on kergem hoomata Põllumajandusministeeriumi tegevuse ulatust ja vastutuse suurust Eesti elu edendamisel.

Kuulumine Euroopa Liitu on toonud kaasa olulisi muutusi Eesti põllumajanduses, kalanduses, toiduainetööstuses ning maaelus laiemalt. Nii ka Põllumajandusministeeriumi töös. Käimas on läbirääkimised Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika tuleviku üle. Selle kujundamisel on Eestil võimalus ja kohustus aktiivselt kaasa rääkida, tagamaks valdkonna arengut kogu Euroopa Liidus.

See, milliseks kujuneb ühine põllumajanduspoliitika, mõjutab nii Eesti põllumajanduse kui kogu riigi edasist käekäiku.

Põllumajandusministeerium

Asukoht: Põhja-Euroopas, ühine maismaapiir Läti Vabariigi ja Vene Föderatsiooniga, merepiir Soome Vabariigi ja Rootsi Kuningriigiga. Eestile kuulub poolteist tuhat Läänemere saart, riigi territooriumil on umbes 1150 järve, millest suurim on Peipsi – 3555 km². Sood hõlmavad ligi veerandi ning mets ligi poole maismaast.

Territoorium: 45 227 km²

Rahvaarv: 1,3 miljonit (ca 65% elanikkonnast elab linnades)

Rahvastiku tihedus (in/km²): 31

Pealinn: Tallinn (398 600 elanikku)

Kliima: Eestis valitseb mandrilise ja merelise kliima üleminekuline paraskliima. Mere mõjul on Eesti ilmastik tunduvalt pehmem kui samal laiuskraadil paiknevatel mandrilise kliimaga aladel. Pehmemaad ilmad on ennekõike rannikualadel ja saartel. Kõige külmem kuu on tavaliselt veebruar (keskmine temperatuur –5°C), kõige soojem juuli (keskmine temperatuur +18°C). Aasta keskmine temperatuur jääb +5°C ümber. Sademete hulk ületab aurumise: aastas sajab keskmiselt 550–800 mm ning keskmine õhuniiskus jääb 80% ümber. Talvise lumikatte paksus ja ajaline kestus on aastati väga erinev.

Põllukultuuride kasvupind: 566 600 ha (2009)

SKP, jooksevhindades: 214,8 miljardit krooni (2009)

Põllumajanduse osa SKT-st: 1,5% (2009)

Põllumajanduse osakaal tööhõives: 3,9%, maapiirkondades 10,4% (2009)

Kuulumine Euroopa Liitu on aidanud moderniseerida Eesti põllumajandust ja kalandust ning avaldanud soodsat mõju maapiirkondade arengule.

Eesti on kuulunud Euroopa Liitu 2004. aastast ning senine kogemus näitab, et EL ühine põllumajanduspoliitika (ÜPP) ja ühisturg on avaldanud Eesti põllumajandusele, maaelule, kalandusele ja keskkonnale soodsat mõju.

Eestil on olnud võimalus kasutada EL erinevaid põllumajandus-, kalandus- ja maaelutoetusi juba 2001. aastast ning alates sellest ajast on jõudnud Eesti maaellu ja kalandusse ligi 20 miljardit krooni Eesti riigi ja EL raha.

Euroopa Liidus on paranenud Eesti ettevõtete olukord, avardunud on võimalused nii riigisiseseks kui rahvusvaheliseks koostööks. Põllumehed on saanud eurotoetuste abil kasutusele võtta uusi tehnoloogiaid, paremaid tootmismeetodeid, masinaid ja kõike muud, mis on aidanud tõsta tootlikkust ja toodangu kvaliteeti. Tänu ÜPP-le on Eestis ligi miljard hektarit hästi hooldatud põllumajandusmaad ning väärtuslikke poollooduslikke alasid. See on riigile suur väärtus.

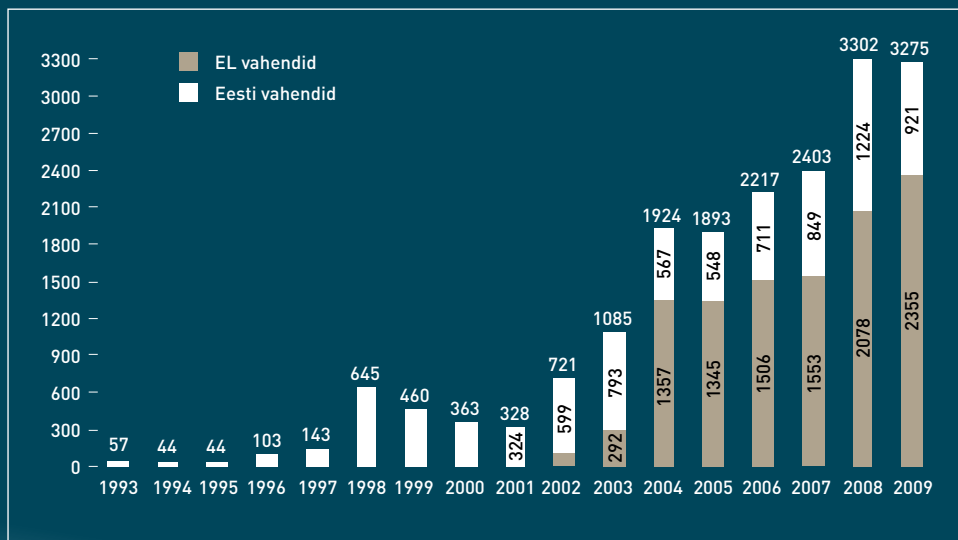
Kuid vaatamata erinevatele toetustele ja paranenud ekspordivõimalustele on Eesti põllumehed võrreldes EL n-ö

vanade liikmesmaade ametivendadega endiselt kehvas seisus, sest ühelt poolt on ühises majandusruumis suurenenud tootmisele ja keskkonka- kaitsele esitatavate nõuete hulk, teisalt on Eesti põllumeestel rahakasutuse võimalus endiselt väiksem kui nende lääne ja põhjala ametivendadel. Olukorra muutis raskemaks 2008. aastal puhkenud majanduskriis, mille tagajärjel ahenesid turuvõimalused ja langesid kokkuostuhinnad.

Eesti ametliku seisukorra järgi vajab Euroopa ühist põllumajanduspoliitikat, aga senine otsetoetuste süsteem

vajab muutmist. Tulevikus ei tohiks EL liikmesriike toetuste kaudu n-ö uuteks ja vanadeks jagada.

Kokkuvõttes võib öelda, et ühinemine EL majandusruumiga tõi Eestile kaasa loobumise kitsast põllumajanduskesksest vaatest maaelule ning ülemineku ühiskonna laiemaid huve arvestavale maapolitikale. ÜPP on soodustanud Eesti maaelu kestmist selle mitmekesisuses, aidates säilitada siinseid traditsioone, rahvakultuuri, maastikke ja loodust ning andes kohalikele inimestele võimaluse senisest paremat teenistust leida.

Põllumajandusele, toiduainetööstusele ja maaelu arenguks makstud toetused aastatel 1993–2009 (miljonites kroonides)

ÜPP tulevik on äärmiselt oluline nii Eesti põllumajanduse kui kogu riigi seisukohalt.

ÜPP on üks vanemaid Euroopa riikide ühiseid poliitikaid, ulatudes tagasi 1950. aastatesse. Poole sajandi pikkuse ajalo vältel on jäänud samaks selle üldised eesmärgid, kuid sisu on vastavalt ajale ja oludele mõnevõrra muutunud – kitsalt põllumajandustootmisele suunatud poliitkast on saanud laiahaardeline põllumajandus- ja maaelupoliitika.

21. sajandi põllumajandus hõlmab endas palju enam kui toidu tootmine. Tootmise kõrval on saanud järjest olulisemaks keskkonnahoid, toimetulek kliimamuutustega, turism, vaba aja sisustamine ning kultuuripärandi säilitamine. Üha enam on hakatud väärtustama põllumajanduse poolt pakutavat avalikku teenust (näiteks hooldatud maastik), mida põllumajandus nii ühiskui keskkonnale pakub.

Kuna põllumajandus sõltub ka ise väga palju keskkonningimustest, võib seda pidada ebatüüpiliseks majandusvald-

konnaks. Praegusel ajal seisab maailma põllumajandus silmitsi mitme olulise väljakutsega: kliimamuutused, rahvastiku kasv, suurenev toidunõudlus, linnastumisega seotud probleemid, muutused maaettevõtluses ja maapiirkondade tööhõives, fossiilsete kütuste defitsiit ja kallinemine, üleilmne toidukaubanduse liberaliseerimine, bioloogilise mitmekesisuse vähenemine ning veeressurside nappus.

Arvestades praegust majandusolukorda ja piirkondade ebaühtlast arengut, on tõusnud taas tähelepanu alla üks esimesi ÜPP eesmärgid – elanikkonna toiduga varustamine. Avalikult on arutletud ka selle üle, kas ja miks peaks Euroopa Liidul üldse ühine põllumajanduspoliitika olema?

Käimas on arutelud Euroopa Liidu järgmise eelarveperioodi (2014–2020) teemadel. Eesti seisukohalt peab ÜPP jätkuma ka tulevikus, sest kindlasti ei mõjuks Eesti maaelule ja põllumajandusele hästi ühiste eesmärkide murenemine eri liikmesriikide eraldi poliitikateks.

Eesti loodustingimusi arvestades võib eeldada, et siinsel põllumajandusel on tulevikku, eriti üleilmse kliimasoojenemise ja veepuuduse korral. Eestis on põllumajanduslikku maad ühe elaniku kohta rohkem kui mujal Euroopas. See annab võimaluse kasvatada põllukultuure nii toiduks kui bioenergia tootmiseks. Eesti tugevusena võib veel esile tuua teadus- ja arendustööd, mis toetab innovatsiooni ning soodustab uute tehnoloogiate kasutuselevõttu.

Kui ÜPP-d ühiselt ja vastutustundlikult kujundada, suudab Euroopa tagada liikmesriikidele võrdsed konkurentsi-tingimused, väärtuslike maastike säilitamise ja keskkonnahoiu. Ühispoliitika võimaldab kogu Euroopa Liidus pöörata tähelepanu elanikkonna varustamisele ohutu toiduga, loomade heaolule ning keskkonnahoiule. Põllumajanduse ja maapiirkondade areng on Euroopas väga oluline mitte üksnes toidu tootmise ja põllumeeste sissetuleku, vaid ka kultuurmaastike ja -pärandi kujundamise ning hoidmise seisukohalt.

Põllumajandus on Euroopale oluline, sest:

- Maapiirkonnad hõlmavad ligi 90% EL territooriumist ning maal elab umbes pool EL elanikkonnast
- Põllumajandus kasutab otseselt 42% EL maismaast
- Põllumajanduse ja toiduainete (sh jookide) sektor annab 14,7% EL tööstuse kogutoodangust (väärtusega ca 792 miljardit eurot) ja 2,5% EL SKT-st
- Põllumajanduse ja toidutootmise sektor on suuruselt kolmas tööandja Euroopas (üle 15 miljoni töökoha)
- EL on suuruselt esimene toiduainete eksportija ning teine importija maailmas
- ÜPP eelarve hõlmab 0,43% kogu EL sisemajanduse koguproduktist

Eesti seisukohad ÜPP kujundamisel:

- ÜPP peab jääma ühiseks poliitikaks ja seda ka rahastamisel
- ÜPP areng peab toetama maailmaturul konkurentsivõimelise põllumajandussektori väljaarendamist
- Otsetoetuste tasemed tuleb kõikides EL liikmesriikides ühtlustada
- Suurenema peab maaelu arenguks suunatavate toetuste osakaal
- Maaelutoetused peavad aitama põllumajandusel kohaneda kaasaja tingimustega, soodustama keskkonnasõbralike tegevusi ja edendama majandustegevuse mitmekesistamist
- Teadus- ja arendustegevus tuleb suunata põllumajanduse potentsiaali paremaks ärakasutamiseks
- ÜPP edasisel muutmisel tuleb vältida administratiivse koormuse kasvu ning kontrollisüsteemi keerukamaks muutumist

Viimastel aastatel on saavutanud siinsed piimatootjad suurt edu toodangunäitajate parandamisel ja piima kvaliteedi tõstmisel.

Eesti loomakasvatuse lipulaev on endiselt piimatootmine. Kuigi lehmade ja lehmapidajate arv on Eestis aasta-aastalt vähenenud, on piimatoodang lehma kohta suurenenud ning tõusnud on piima kvaliteedinäitajad. Aasta keskmine piimatoodang lehma kohta küünib 7000 kilogrammini ning lehmade produktiivsuse suurenemisega on suurenenud ka piima kogutoodang.

ÜPP "tervisekontrolli" otsuse järgi suurenes 2009. aastal Eesti piimakvoot 665 900 tonnini, aga seni pole siinne toodangumaht kvoodi täitmisele väga lähedale jõudnud ning tootjad pole tundnud kvoodi näol reaalselt piirangut.

Üha suurem osa Eestis toodetud piimast jõuab piimatööstustesse, sest tootjad on suure osa otseturustamiskvoodist muutnud ümber tööstustele tarnimise kvoodiks. 2009. aastal realiseeriti tööstustele 593 200 tonni piima, mis moodustab 88% kogu piimatoodangust. Rohkem kui pool piimast kuulus kvaliteedi poolest eliitsorti.

Suuri edusamme on tehtud Eestis piima tootmistingimuste ja loomade heaolu parandamisel. Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu andmetel ehitati või rekonstrueeriti aastatel 2005–2009 Eestis 144 piimakarjafarmi kokku üle 46 000 lehmakohaga. 2009. aasta lõpuks elasid ligi pooled lehmadest uutes või rekonstrueeritud farmides.

Kuna piimatootmine on koondumas üha enam suuremetesse farmidesse

ning suur osa veisekasvatajatest on läinud üle lihaveiste pidamisele, on piimalehmade osakaal veiste hulgas viimastel aastatel vähenenud. 2010. aasta suvel oli Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti (PRIA) andmeil Eestis kokku 241 175 veist, nende hulgas 97 162 piimalehma. Piimalehmade arv oli võrreldes eelmise aasta sama ajaga vähenenud 5% võrra.

Seevastu lammaste ja kitsede arv on võrreldes 2004. aastaga koguni kahekordistunud. Selle põhjuseks on toetuste maksmine uttede kasvatamise eest ning mahetoetuste maksmine mahelammaste kasvatamise eest. Üha enam on kasutusele võetud rannakarjamaid.

Mahetootjatest tegeleb loomakasvatusega ligi kaks kolmandikku. Viimastel aastatel on kõige rohkem laiendud

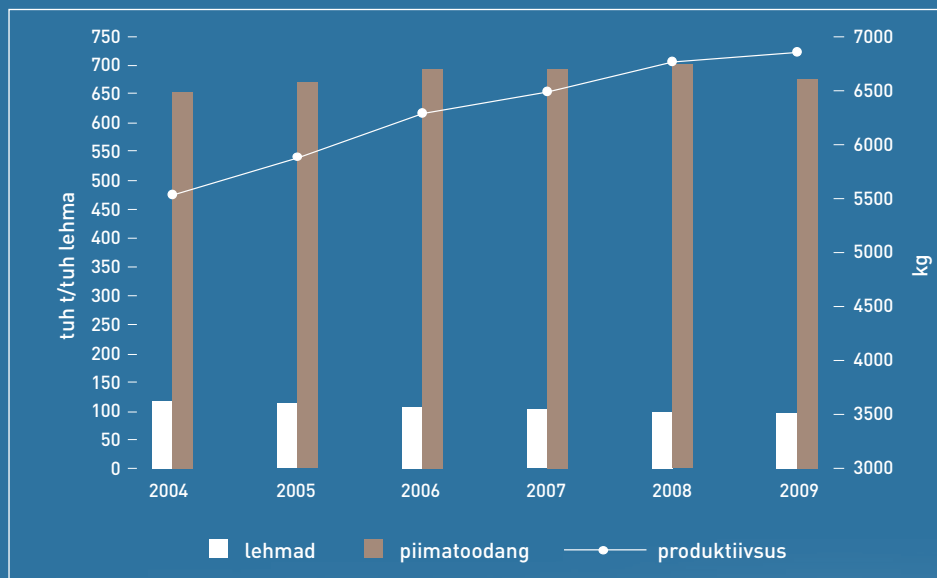

Piimatootmine on tipptasemel

lamba- ja lihaveisekasvatus. Mahe-lambad moodustavad ligi pooled kõigest Eesti lammastest. Kõige rohkem on mahelambaid Valga- ja Saaremaal, suurimas lambakarjas oli üle 4000 looma. Mahetootjate piimakarjad on enamasti väikesed, suurimas karjas on 200 lüpsilehma ning mõnes karjas on sadakond pead.

Mahe-piimakarjakasvatavate arv on viimastel aastatel vähenenud ning osa ettevõtteid on läinud üle lihaveisekasvatusele. Teisi loomaliike kasvatatakse mahetootmises üsna vähe: sead ja kodulinnud on enamasti omatarbeks, mahemune turustavad vaid üksikud tootjad. Populaarsust kogub küülikukasvatus ja mahemesilasperede arv on samuti järjest suurenenud.

Piimatootmise põhinäitajad aastatel 2004–2009

Eesti teravilja- ja rapsikasvatajate siht on hektarisaagikuse tõstmine. See nõuab õigete agrotehniliste võtete kasutamist ja oskuslikku majanduslikku planeerimist.

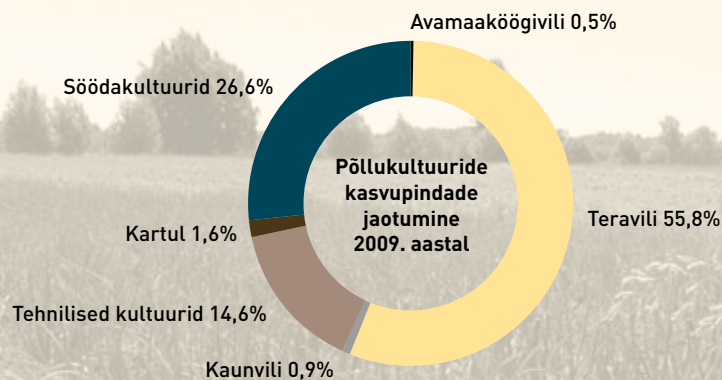
Eestis kasvatatakse põllukultuure enam kui poolel miljonil hektaril. Veidi üle poole sellest pinnast on teravilja ning ülejäänud sööda- ja tehniliste kultuuride, aga ka kartuli, kaun- ja köögiviljade ning marja- ja viljapuuaedade all.

Teravilja kogusaak on jäänud alla miljoni tonni ning keskmine saagikus alla kolme tonni hektarilt. Kõige rohkem kasvatatakse otra ja nisu, jõudsalt on edenenud rapsi kasvatamine ja saagikus.

Kui aastaid on olnud Eestis teraviljade saagikus üks Euroopa Liidu madalamaid ning mõne kultuuri (näiteks rukki) kasvatamine nõrga konkurentsivõime tõttu lausa hääbumas, siis põllumajandusajakirja Maamajandus ja mitme agrokeemiaettevõtte korraldatud viljakasvatajate võistlusel saadud tulemused on näidanud, et õiged agrotehnilisi võtteid kasutades on võimalik saada Eesti keskmisest märksa suuremaid saake. Parematelt võistlus-

põldudelt on saadud 8,7 tonni talinisu- ja üle nelja tonni rapsiseemet.

Teraviljakasvatuse vastu on suurenenud mahetootjate huvi. Mahedalt kasvatatava teravilja kasvupind, mis oli 2009. aastal 16 279 hektarit, on kuue aastaga suurenenud üle kolme korda. Kõige rohkem kasvatavad mahetootjad kaera (umbes pool teravilja pinnast), mis läheb põhiliselt loomasöödaks. Võrreldes 2004. aastaga on kuus korda suurenenud tehniliste kultuuride (sealhulgas maitse- ja ravimtaimede) kasvupind.

Maheettevõttes on aasta-aastalt suurenenud, nende keskmine mahepõllumajandusmaa pind on 80 hektarit (neljas suurimas maheettevõttes ulatub see koguni üle 1000 hektari). Suurema osa (77%) mahepõllumajanduslikust maast moodustavad siiski rohumaad.

Ligi kaks korda on kuue aasta jooksul suurenenud mahedalt kasvatatavate viljapuu- ja marjaaedade pind. Aedades on valdavalt õunapuud, vähem on ploomi- ja kirsipuid. Marjakultuuridest kasvatatakse kõige rohkem astelpaju. Kahjuks ei suuda praegune maheköögivilja- ja -kartulikasvatuse toodangu maht kohaliku elanikkonna nõudlust veel rahuldada.

Eesti loodustingimusi arvestades võib eeldada, et siinsel taimekasvatusel on tulevikku, eriti üleilmse kliimasoojenemise ja veepuuduse korral. Aasta keskmiste temperatuuride tõustes pikeneks taimede kasvuaeg ning kui püsib senine sademete hulk, peaks olema võimalik saake märkimisväärselt suurendada.

Eesti on viinud toiduohutust puudutava seadusandluse ja järelevalve tasemele, mis on usaldusväärne nii riigi siseselt kui väljastpoolt vaadatuna.

Turumajanduse tingimustes on muutunud Eesti elanike toidulaud väga rikkalikuks. Võrreldes endiste aegadega on eriti suurenenud valmistoidu osakaal, trenditeadlike ostjate seas võivad üha enam populaarsust mahe- ja loodustooted.

Olgugi, et meie igapäevane toit on praegusel ajal ohutum kui kunagi varem, tuleb ikkagi kogu maailmast teateid toitumisega seotud tervisehädadest ning inimeste ja loomade haiguste vahelistest seostest. See on suurendanud inimeste huvi toiduohutuse ja põllumajandussaaduste tootmise meetodite (mahetootmine, tavatootmine, geneetiliselt muundatud organismid ehk gmo-d) vastu. Ennekõike on aga avalikkus huvitatud sellest, et toit oleks kättesaadav ja tervislik, hind taskukohane ning kvaliteet kõrge.

Toidukaupade liikumisega maailma erinevate turgude vahel kaasneb paratamatult risk tarbijate tervisele, seetõttu pöörab Euroopa Liit toiduohutusele väga suurt tähelepanu. Toiduohutus on ka Eesti Põllumajandusministeeriumi üks olulisemaid tegevusvaldkondi. 2007. aastast toimus Eestis toidujärelevalve reorganiseerimine, mille käigus läks kogu toidujärelevalve valdkond Veterinaar- ja Toiduameti järelevalvealasse.

Tavainimest puudutab see teema igapäevaelus vähe, küll aga kerkib toiduohutus päevakorda siis, kui tarbijatel

tekivad toidust tervisehädad või leitakse toidus midagi tervistkahjustavat. Toiduahela üleilmastumine põhjustab aga pidevalt uusi väljakutseid ja ohte tarbijate huvidele. Riigi kohustus on jälgida, et toit, mida elanikkond tarbib, oleks olenemata selle päritolust ohutu. Riik saab kehtestada vaid regulatsioonid, üles ehitada järelevalve ja tugifunktsioone pakkuvad asutused, põhivastutus toidu nõuetekohasuse tagamisel lasub siiski toidu tootjatel, töötajatel ja turustajatel.

Euroopa Liidu toiduohutuspoliitika põhimõte on kohaldada "Laudast lauani" lähenemisviisi, mis hõlmab kõiki toiduahela valdkondi – sööda tootmist, taime- ja loomatervist, loomade heaolu, põllumajandustootmisega seotud tegevusi, toiduainete töötlemist, ladustamist, vedu, jaemüüki, impordi ja ekspordi. Selline kõikehõlmav lähenemisviis, mille puhul on selgelt määratletud toidu- ja söödakäitlejate vastutus, esindab ühtset, tõhusat ja dünaamilist toidupoliitikat.

Eestis viiakse läbi toiduohutuse seireprogramme, kogutakse andmeid haigus- tekitajate, saasteainete, keemiliste taimekaitsevahendite jääkide, mükotoksiinide ning gmo-de kohta taimses toidus. Haiguste suhtes uuritakse ka Eesti loomakarju ja kontrollitakse loomakasvatustevõtteid.

Ei ole mõeldav, et järelevalveametnikud kontrollivad kõiki toidupartiisid, mis kaubandusse või toitlustustevõttesse paisatakse. Kontroll toimub ettevõtete tunnustamise, nende enesekontrolliplaanide heakskiitmise ning riskipõhiste kontrollide (inspekteerimised, auditeerimised, kontrollproovide võtmised) kaudu. Kõik, kes käitlevad toitu mitte ainult enda tarbeks, peavad olema registreeritud ja kuuluma kontrolli alla.

Euroopa Liidus hästitoimiv järelevalveasutuste koostöö võimaldab saada kiiret informatsiooni teistes liikmesriikides puhkenud loomataudidest ja toidukriisidest. Siiani on Eesti suuremate toidukriisidest pääsenud.

Tööstused peavad kohanema uute turutingimustega ning tulema majanduslikult toime buumiajaga võrreldes madalamate hindadega.

Toiduainetööstus on Eestis oluline ja traditsioonidega tööstusharu, mis annab töötleva tööstuse kogutoodangust umbes viiendiku. Sellest ligi kolmandiku moodustab piima ja viiendiku liha töötlemine. Toiduainete- ja joogitööstuse osatähtsus Eesti SKP-s on püsinud 2% ümber.

Kui Euroopa Liiduga liitumise ajal pöörasid toiduainetööstused põhilise tähelepanu ettevõtete vastavusse viimisele EL toiduohutusnõuetega, juurutades selleks uusi tehnoloogiaid, siis edaspidi kujunes keskseks tootja turuarendus. Viimastel aastatel, kui

ettevõtete rentaablus on vähenenud, on alanud kulude kärpimise aeg.

Eesti tarbija on küllaltki hinnatundlik. Majanduslangus, millega kaasnesid senisest suurem tööpuudus ja sisetulekute vähenemine, muutis tarbijad alalhoidlikumaks – tarbimine vähenes ning muutusid ostueelistused. Selline olukord on vähendanud ka tööstuste investeerimisvõimalusi. Investeringuid on vähenenud igas valdkonnas, näiteks lihatööstusse investeeriti 2009. aastal 65% vähem kui aasta varem.

Võrreldes teiste EL riikidega on olnud Eesti toiduainete- ja joogitööstuste toodangumahu vähenemine üks järsemaid. See näitab meie toiduainetetööstuse haavatavust ja tugevat sõltuvust maailmaturu olukorrast.

Majanduse jahtumine on mõjutanud ka toodangusortimenti, eriti on seda näha lihatoodete puhul. Kui majandusbuumi ajal toodeti rohkem kallimaid maitsestatud pooltooteid, täis- suitsuvorste ja suitsuliha tooteid, siis uutes tingimustes on leidnud enam turgu hakkliha, keeduvorst ja viinerid.

Veterinaar- ja Toiduameti andmetel tegutses 2009. aastal Eestis 113 liha- ja 40 piimakäitlemisettevõtet. Umbes pooltel lihakäitlemisettevõtetel oli oma tapamaja. Eesti lihatööstustes kasutati kodumaist toorainet kokku ligi 52 000 tonni ning 54% lihatööstusettevõtetes kasutatavast lihast oli kodumaine. Kokkuostetavast piimast kasutatakse järjest suurem osa juustu tootmiseks.

Ühelt poolt tootmismahu suurenemisega, teisalt tarbimise vähenemisega, on jõutud siseturu lihaga isevarustatuse juures 84 protsendi tasemeni. Eesti tarbija on eelistanud läbi aegade kodumaist liha, seetõttu on ka mõistetav, et Eesti kauplustes müüdivad liha ja lihast tooted on valdavalt Eesti lihatööstuste toodang.

Traditsiooniliselt tarbitakse Eestis kõige rohkem sealiha, pärast linnugripi ohtu on taas hoogustunud linnuliha tootmine. Lambaliha aga moodustab Eesti lihatoodangust ühe protsendi. Kuigi Eestis on piisavalt lambakasvatuseks sobivat pinda ning lammaste arv suureneb jõudsalt, edeneb lambaliha tootmine visalt. Selle põhjuseks võib olla lambaliha tarbimise traditsiooni puudumine.

Põllumajandustoodete osatähtsus Eesti kaupade koguekspordis moodustab umbes kümnendiku. Euroopa Liiduga liitumisel avanes Eestile EL siseturg ning kadusid topelttollid kaubavahtes Venemaaga. Uutes tingimustes

suurennes põllumajandustoodete ja kala eksport nelja aastaga kaks korda, ennekõike suurenes töödeldud põllumajandustoodete eksport.

Traditsiooniliselt on suure ekspordipotentsiaaliga Eesti piimatooted. Eesti piimatoodangu mahtu ja piimatoodete tarbimist arvestades võiks Eesti eksportida ligi poole piimatoodangust. Eestis toodetud juustust jõuabki välismaa turgudele pea pool. Lihatoodetest on eksporditud aastate jooksul kõige rohkem sealiha, mille osatähtsus on olnud kolmandiku ümber.

Eestis suureneb pidevalt nende inimeste hulk, kes järgivad teadlikult tervisliku toitumise põhimõtteid. See trend on suurendanud nõudlust mahetoidu järele. Avalikkust huvitab peamiselt see, kust mahetooteid osta saab ja kuidas mahetoitu poes ära tunda.

Tarbijate nõudlus mahekauba järele on suurem kui pakkujate valmisolek seda turustada. Kuigi mahepõllumajandus-

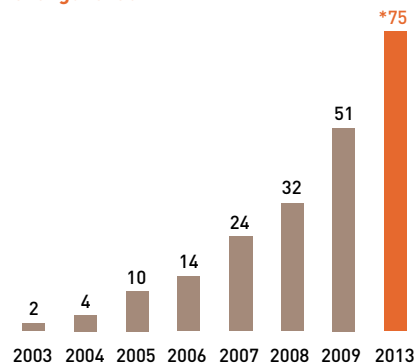
Euroopa Liidu mahetoote logo

lik taime- ja loomakasvatus on Eestis kiiresti laienenud, valmistab jätkuvalt probleemi mitmete tootegruppide väikesed toodangumahud ja kesine töödeldud mahetoodete valik. See omakorda põhjustab imporditud mahetoodete järjest laialdasemat turustamist.

Mahepõllumajanduse arengukava meetmed aitavad kaasa mahetoodete töötlemise ja turustamisega tegelevate ettevõtete arvu suurendamisele. Arengukava eesmärk on suurendada 2013. aastaks kodumaiste mahetoodete osa Eesti toiduturul kolme protsendini.

2009. aasta lõpus oli mahepõllumajanduse registris 13 maakonnast 51 mahetoodete töötlemise või turustamisega tegelevat ettevõtet ja see arv suureneb kiiresti. Mahetöötlemine annab hea võimaluse väikestele ettevõtetele eristuda n-ö peavoolu toiduainetööstusest ja tõmmata seeläbi oma toodangule suuremat tähelepanu.

Mahetoodete töötlemise ja turustamisega tegelevate ettevõtete arv aastatel 2003–2009
* ettevõtete arv mahepõllumajanduse arengukavas

Üha laiemalt levivad Eestis loodussõbralikud mõtte- ja tootmisviisid. Keskkonna ja paikkonna säilitamine ning ressursside säästev kasutamine on üks Eesti prioriteete.

Toidu tootmisega kaasneb paratamatult loodusvarade, ennekõike mulla ja vee kasutamine. Seetõttu on oluline, et põllumehed suhtuksid loodusvaradesse heaperemehelikult ning säilitaksid neid ka tulevastele põlvkondadele.

Seetõttu on keskkonna ja paikkonna säilitamine üks Eesti maaelu arengukava (MAK) prioriteete. Põllumajanduslik keskkonnatoetus hõlbustab rakendada nii traditsioonilises kui mahepõllumajanduses keskkonnasõbralikke meetodeid ning aitab säilitada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust, kompenseerides põllumeeste keskkonnasõbraliku majandamisega seotud kulusid.

Eesti taimestik ja loomastik on teiste samal laiuskraadil asuvate aladega võrreldes väga mitmekesine, aga sellele vaatamata ei piisa ainult sellest, kui kaitsta siinset mitmekesist elustikku üksnes põllumajandusmaadest välja-poolle jäävatel aladel. Tähelepanu tuleb pöörata ka põllumajandusmaastike elurikkusele. Nii on näiteks vaja niitmist ja karjatamist liigirikaste pärand- ehk poollooduslike koosluste – puisniitude, loopealsete, lammi- ja rannaniitude – säilimiseks. Muidu võivad need alad umbe kasvada ja võsastuda.

Poollooduslike koosluste kõrval ilmestavad Eesti maastikku põllumajandusloomad, keda karjatatakse väljas. Suur osa karjatavatest loomadest on kohalikku tõugu. Eestis on kaks tunnustatud põlis-tõugu – eesti hobune ja eesti maatõugu veis. Need on aastasadade vältel kohanenud siinse taimestiku ja kliimaga ning

on osa siinsest kultuuripärandist. Kuna nende loomade arvukus on viimastel aastakümnetel pidevalt vähenenud, on eesti, tori ja eesti raskeveohobune, nii nagu ka eesti maatõugu veis, tunnistanud ohustatud tõugudeks.

Põllumajandusmaastikel asuvad mitmed maastikuelemendid ja pärand-kultuuriobjektid, mis ilmestavad maastikku ja on elupaigaks mitmetele taimedele ja loomadele. Nii näiteks aitavad kiviaiad säilitada põllumajandusega seotud kultuuripärandit, pakuvad kasvu-kohta mitmetele soontaimedele, samblikele ja sammaldele ning on elupaigaks pisiimetajatele, roomajatele ja putukatele. Kiviaedade taastamiseks on ette nähtud eraldi MAK toetus, mis on saanud väga populaarseks.

Keskkonnaseisundi kontrollimiseks viiakse Eestis läbi regulaarset keskkonnaseiret. Riikliku keskkonnaseire kõrval aitab erinevate maaelutoetuste tõhusust hinnata meetmete püsihindamine. Keskkonnameetmeid hindavad Põllumajandusuuringute Keskuse spetsialistid uurivad eelkõige mullastiku, veekeskkonna, eluslooduse ja põllumajandusmaastikega seotud valdkondi.

“Muld – põllumehe kuld,” ütleb Eesti vanasõna. Nii nagu Euroopas üldiselt, peetakse ka Eestis mullakaitse puhul silmas ennekõike võitlust erosiooni ehk mulla kaoga. Erosioon tekib siis, kui sademete hulk on suurem kui mulla veeläbilaskevõime ning selle protsessi tõttu kaob muld kiiremini kui seda asemele tekib.

Muldade erosioon on suuremaks probleemiks Lõuna-Eestis. Erosioonitundlike muldadega piirkondades kasutatakse maid peamiselt püsirohumaadena ning muldade kaitse seisukohalt on see õige.

Aastakümneid oli Eestis kõrgel tasemel muldade agrokeemiline seire ja väetis-tarbekaartide koostamine. Eelmise sajandi 90. aastatel see traditsioon katkes ning uuesti hakati süstemaatiliselt mullaproove võtma 2000. aastal. Mulla-proovide võtmisel saab teada ka seda, milline on põllumaa happesus. Eestis on happelisi muldi veidi vähem kui kolmandik kogu põllumaast.

Eestis on põllumajanduse arengut pidurdanud ka liigniiskus ja soostumine. Olgugi, et siinmail on rajatud kuivendus-süsteeme ligi 643 000 hektari põllu-majandus- ja ligi 677 000 hektari metsa-maa kuivendamiseks, kannatab suur osa maast ikkagi liigniiskuse all.

Palju maaparandussüsteeme rajati suurmajandite ajal ning asuvad nüüd erinevate omanike maadel. Drenaazide korrashoid käib aga üksikutele maa-omanikele pahatihti üle jõu. Kuna mitme maaomaniku maal paiknevate süsteemide uuendamise- ja hooldustööd on mõttekas teha ühiselt, on loodud maaparandusühistud. Kuivendussüsteemide säilitamiseks ja parandamiseks on olnud võimalik taotleda ka MAK toetust.

Oluline näitaja põllumajandusmaas-tike elurikkuse hindamisel on lindude ja kimalaste arvukus ning mitmekesisus.

Lindudel on põllumajanduses tähtis roll ennekõike kahjurputukate hävitajadena nii taimedelt kui loomadelt. Kimalased on aga väga olulised tolmeldajad – näiteks rapsi puhul aitab tolmeldamine kaasa saagi ühtlasemale valmimisele ja kvaliteedi paranemisele. Mitmetes Euroopa riikides on jäänud põldudel elavaid linde järjest vähemaks. Selle põhjuseks peetakse intensiivset põllu-majandust ja taimekaitsevahendite rohket kasutamist.

Eestis on kokku umbes 120 liiki põllu-linde, nendest arvukaim on põldlõoke, keda leidub kõige rohkem Eesti kesk-osas. Põldlõoke eelistab elupaigana suuri lagedaid põlde, mida leidub selles piirkonnas kõige rohkem.

Intensiivse põllumajandustootmise kõrval levivad Eestis üha laiemalt loodussõbralikud mõtte- ja tootmisviisid. Üha enam kogub populaarsust kesk-konnasäästlik ehk roheline mõtteviis: rohkem kui kümnendiku Eesti põllu-majandusmaast hõlmab mahepõllu-majanduslikult majandatav maa; 2009. aastal oli mahepõllumajanduse registris 1278 mahepõllumajandusliku mesinduse, taime- või loomakasvatu-sega tegelevat ettevõtet kokku 102 767 hektari maaga. Mahepõllumajanduse arengukava 2007–2013 eesmärk on suurendada 2013. aasta lõpuks mahe-põllumajandusliku maa pinda 120 000 hektarini.

Mahepõllumajanduslik taimekasvatus aastatel 2003–2013 (hektarit)

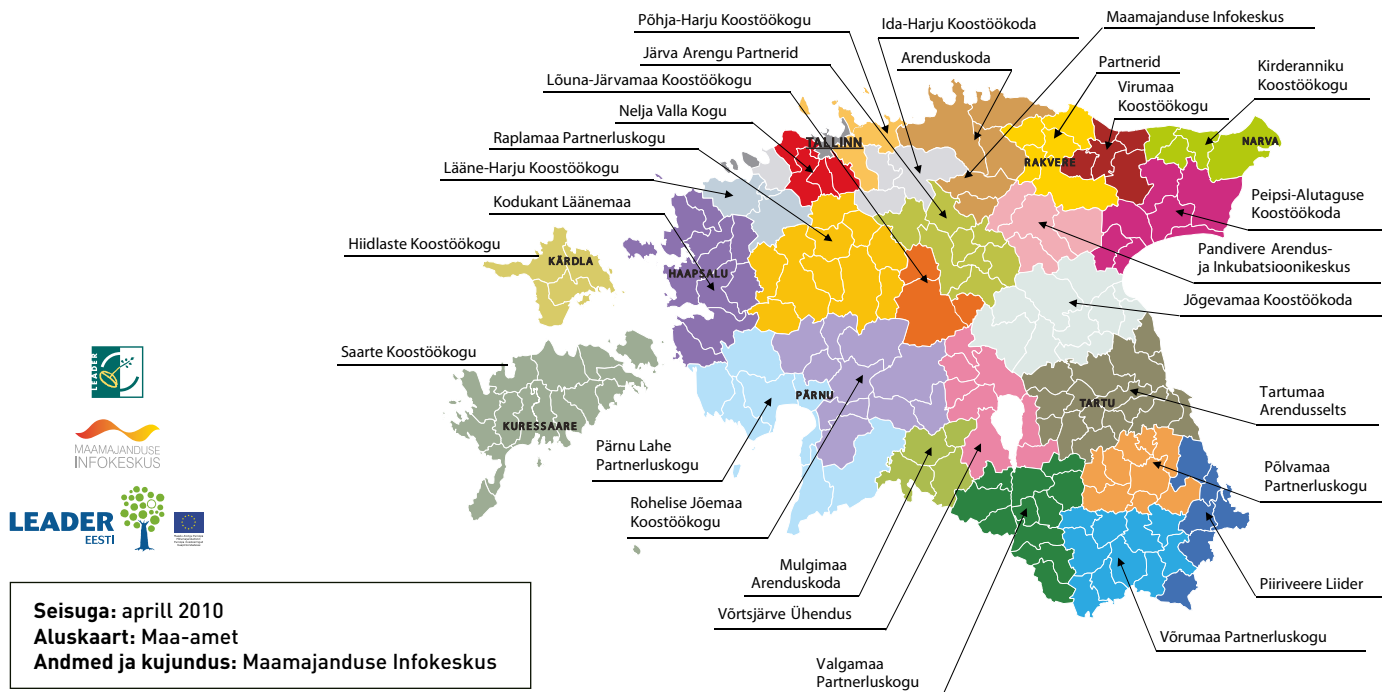
* pindala mahepõllumajanduse arengukavas

Aastateks 2007–2013 kavandatud keskkonna ja paikkonna säilitamise meetmed:

- Ebasoodsamate piirkondade toetus
- Natura 2000 toetus põllumajandus-maale
- Põllumajanduslik keskkonnatoetus
- Keskkonnasõbraliku majandamise toetus
- Mahepõllumajandusliku tootmise toetus
- Ohustatud tõugu looma pidamise toetus
- Poollooduslike koosluste hooldamise toetus
- Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus
- Loomade heaolu: loomade karjatamise toetus
- Vähetootlike investeeringute toetus
- Kiviaedade rajamise ja taastamise toetus
- Mitmeliigilise põõsasribade rajamise toetus
- Kaitsemetsa rajamise toetus põllumajandusmaale
- Natura 2000 toetus erametsamaale

Maaelu areng eeldab kohapealset initsiatiivi ja erinevate sektorite koostööd. Piirkondades, kus elanike arv on väike ja ettevõtlus väherentaabel, mängib olulist rolli kohaliku kogukonna elujõulisus.

Maaelu arendamise juures on väga oluline roll LEADER-lähendamisel, mis näeb ette head koostööd kohalikul tasandil. LEADER (pr. k. *Liaison entre Actions de Développement de l'Economie Rurale* – seosed erinevate maamajandusliku arengu tegevuste vahel) on Euroopa Liidu algatusprogramm, mis edendab kohalikku elu kohalike kogukondade koostöö ja tegevusgruppide kaudu.

Kohaliku elu edendamisel ja probleemide lahendamisel tuli alustada avaliku, kolmanda ja erasektori vahelise koos-

töö parandamisest, et määrata kindlaks konkreetse piirkonna vajadused ja võimalused, töötada välja piirkonna strateegia ning seejärel see ellu viia.

2008. aastaks valmisid tegevuspiirkondade strateegiad, mis olid aluseks perioodi 2007–2013 LEADER-taotluste esitamisel. Programmiperioodil 2007–2013 liideti LEADER maaelu arengukavasse kõrvuti teiste maaelu arengu meetmetega. LEADER-meede moodustab kümnendiku käesoleva MAK eelarvest. Eestis loodud 26 LEADER-tegevusgruppi hõlmavad 98% maa-piirkonnast.

LEADER-tegevusgrupid, kes on välja töötanud oma piirkonna arendamise strateegia ja meetmed, koordineerivad maapiirkondades projektitaotluste

hindamist. Pärast seda, kui tegevusgrupp on teinud omapoolse valiku projektidest ja kinnitanud nende vastavust strateegiale, jõuavad need PRIA-sse, kus hinnatakse planeeritud kulutuste abikõlblikkust ja otsustatakse projektitoetuse taotluse rahuldamine.

PRIA-le esitatud projektitaotluste hulk näitab, et kohalik algatus on tärganud jõudsalt ja inimestel on kindel soov oma kodupiirkonda arendada.

Selline lähenemine, kus otsustusõigus strateegiate koostamisest kuni projektide valikuni on antud kohalikele tasandile, tagab selle, et ellu viiakse projektid, mis vastavad just selle kogukonna vajadustele. Seetõttu on LEADER-meetmele ja selle mõjule kogukonna arengule pandud väga suured ootused.

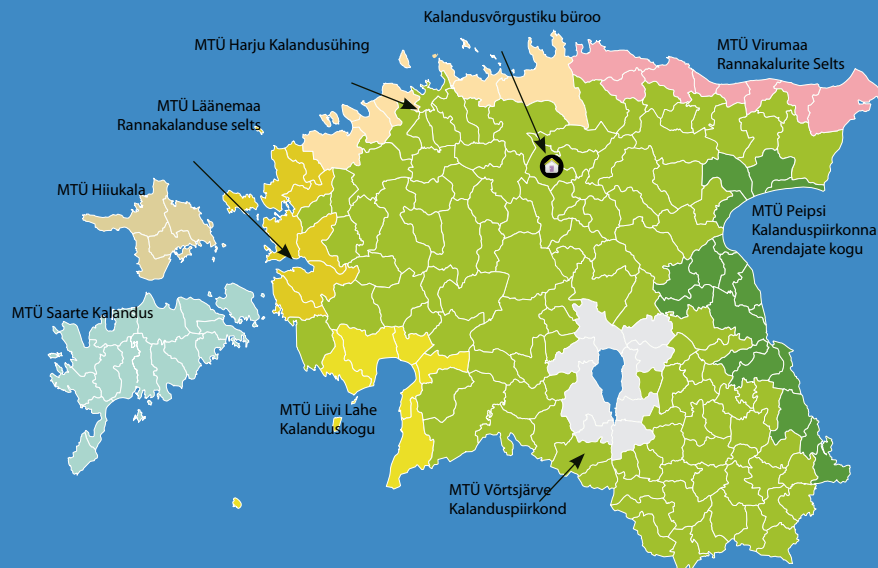

Eesti on suutnud viia oma kala-laevastiku vastavusse püügivõimlustega, piirkondlikud kalandus-organisatsioonid on töötanud välja oma piirkonna arengustrateegiad ning alustanud nende elluviimist.

Eesti kalandus on mitmekülgne, hõlmates erinevaid suundi: kaug- ja rannapüük, sisevete kalandus ja kalakasvatust. Suurema osa kalast püüavad Eesti kalurid Läänemerele, kuid tööstuses ja kaubanduses on esindatud ka sisevete saak ja kasvanduste toodang.

Läänemeres püütakse kala nii avamerelt kui ranniku lähedalt. Avamerepüügi levinumad kalad on kilu, räim ja tursk, rannapüügil on valik mitmekesisem: räim, ahven, meritint, lest, tuulehaug, koha, särg, hõbekoger, merisiig ja -forell, haug, vimb ja angerjas. Majanduslikult on olulisemad kilu ja räim. Need kalaliigid on ka Eesti kalatööstuste põhiline tooraine.

Kilu- ja räimevarusid peetakse Eesti majandusvõõndis veel heaks, kuid märgata on varude vähenemist. Tursa- ja lõhevaru on kesisem.

Kutselisi kalureid tegutseb ka Eesti siseveekogudel. Sisevete püük toimub peamiselt Peipsi järvel ja Võrtsjärvel. Peamised püügikalad on ahven, latikas, koha, särg, haug, angerjas ja silm.

75 protsenti Eesti kalanduse toodangust läheb ekspordiks. Isegi kui eestlased hakkaksid rohkem kala tarbima (praegu söövad eestlased ligu kolmandiku võrra vähem kala kui keskmine eurooplane), läheks ikkagi suur osa toodangust ekspordiks.

Maailma kalandust iseloomustavad praegusel ajal kalavarude halb seis ja kalurite raske majanduslik olukord. Need märksõnad iseloomustavad ka olukorda Eestis.

Kuni Eesti liitumiseni Euroopa Liiduga puudus siin arvestatav kalanduse arengupoliitika. Järelevalve püügipiirangute kasutamise üle oli nõrk ning varusid kasutati liiga intensiivselt. Euroopa Liidu tingimustes on kalapüügi üle järelevalve paranenud.

Põllumajandusministeerium on hakanud pöörama senisest oluliselt rohkem tähelepanu kalanduse kui majandussektori jätkusuutlikkuse suurendamisele piiratud kalavarude tingimustes. Lühidalt võib Eesti kalanduspoliitika kokku võtta kolme sambana:

- Sellise püügikorralduse rakendamine, mis soodustab kalavarude olukorra paranemist
- Aidata kalandussektoril kohaneda vähenenud püügivõimalustega
- Järelevalve tõhustamine kogu kala käitlemisketi ulatuses

Püügivõimalused tuleb määrata vastavalt kalavarude tegelikule olukorrale ning kalavarusid ei saa tuua ohvriks lühiajaliste majanduslike ja sotsiaalsetele eesmärkidele; kalandussektori majandusliku jätkusuutlikkuse võti on restruktureerimises ning koostöös – sellised on Eesti seisukohad kalanduspoliitika kujundamisel.

Oma kalalaevastiku on suutnud Eesti viia püügivõimekuse ja kasutada oleva kalaressursiga kooskõlla. See tähendab, et laevu, mis on jäänud püügile, saab majandada efektiivselt. Olulises mahus on toetatud püügivahendite uuendamist ja laevade moderniseerimist.

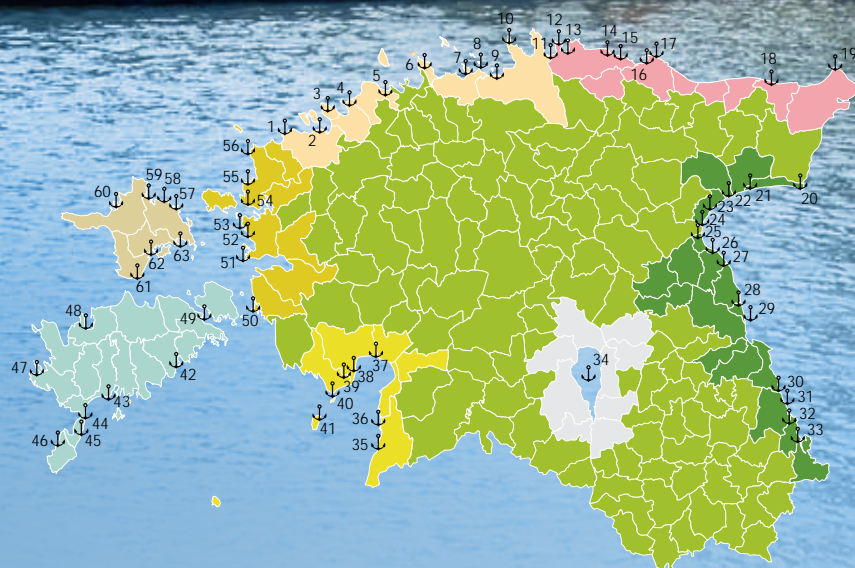
Väga oluliseks suunaks Eesti kalamajanduspoliitikas on kalurite toetamine – et nad suudaksid saada oma saagi eest hinda, mis tagab nende majandusliku jätkusuutlikkuse. Selleks on toetatud traalipüügi tootjaorganisatsioonide loomist ja toimimist ning rannapiirkondade kohalikul initsiatiivil sündinud tegemisi.

Piirkondlikud kalandusorganisatsioonid on töötanud välja oma piirkonna arengustrateegiad ning alustanud nende elluviimist. Oluliseks tegevuseks on kalasadamate arendamine, suurimad edusamme on aga oodata turunduse vallas – kalurid jõuavad oma saagiga lõpptarbijale lähemale ning saavad seetõttu oma töö eest senisest suuremat tasu.

2010. aastal hakati aktiivselt arendama kalandusega seotud teadus- ja arendustegevusi ning käivitumas on kalanduse info- ja teabekeskus, mis peaks saama oluliseks abimeheks kõikidele kalandusvaldkonna ettevõtjatele.

Juba aastaid on panustanud riik kalatööstuse arengusse, toetades uute tehnoloogiate sisseviimist kalatööstustes. See aitab parandada Eesti kalatoodete konkurentsivõimet nii kodu- kui välisurul.

Vähenevaid kalavarusid kompenseerib üha enam kalakasvatus, mille põhilised suunad on kaubakalakasvatus ja kalakasvatus looduslike vete asustamiseks. Kalakasvatajad pakuvad ka õngitsemisturismi teenust. Tegeletakse ka vähikasvatusega. Läbi aegade on Eestis kasvatatud peamiselt vikerforelli ja karpkala, kuid tänu uute tehnoloogiatele on avanenud võimalus kasvatada ka siiga, koha, ahvenat, tuura, Arktika paaliat, angerjat ja tilaapiat. Mahu poolest on kõige olulisem vikerforell, mida kasvatatakse ka kalaturismiettevõtetes.

Vesiviljelus sõltub paljuski noorkalade ja marja impordist, sest Eestis puuduvad tõumaterjali paljundavad keskused. Eesti vesiviljeluse toodangumaht langes ühismajandite lagunemise järel 300 tonnile, kuid pärast Euroopa Liiduga liitumist on see tasapisi suurenema hakanud.

1 Ristna *	14 Eisma	27 Kallaste	39 Liu *	52 Topu
2 Kurkse *	15 Karepa	*	40 Lao *	53 Pusku
3 Paldiski *	16 Kunda *	28 Kolkja *	41 Kihnu *	54 Österby *
4 Lohusalu *	17 Mahu	29 Varnja *	42 Kungla	55 Hara *
5 Lohusalu	18 Toila *	30 Mehikoorma	43 Nasva *	56 Dirhami *
6 Leppneeme *	19 Narva-Jõesuu	31 Räpina *	44 Salme	57 Suursadama *
7 Neeme	20 Vasknarva *	32 Vööpsu	45 Läätsa *	58 Hiiesaare *
8 Kaberneeme	21 Alajõe *	33 Lüübnitsa	46 Kaunispe *	59 Kärdda
9 Salmistu *	22 Rannapungerja	34 ... ***	47 Atla *	60 Kõrgessaare *
10 Tapurila sadam	23 Lohusuu *	35 Jaagupi *	48 Vahuranna	61 Sõru *
11 Eru	24 Kalmaküla	36 Võiste	49 Võrkaia	62 Orjaku *
12 Käsmu	25 Raja *	37 Vana-Sauga	50 Virtsu Vanalinna *	63 Salinõmme
13 Võsu	26 Omedu *	38 Lindi *	51 Puise	

* Registreeritud sadamaregistris

** Strateegias ei ole nimetatud uuendatava sadama nime

Saaremaa – planeeritakse uuendada vähemalt 6 sadamat või lossimiskohta.

Kaardil on toodud 8 kalanduspiirkonna hinnangul strateegiliselt tähtsat sadamat

Virumaa – kaardil on toodud 9 strateegias nimetatud sadamat.

Strateegia kohaselt planeeritakse kokku uuendada vähemalt 10 sadamat ja lossimiskohta.

24 EESTI PÕLLUMAJANDUS, MAAELU, KALANDUS

MITMEKÜLGNE MAAETTEVÕTLUS

2010. aastal jõudis Maaelu arengukava (MAK) programiperiood poole peale, rakendatud on valdav osa arengukava meetmetest ning käegakatsutavad tulemusi on näha erinevates valdkondades.

Põllumajandus on olnud Eesti maa-inimeste jaoks läbi aegade põhiline tegevusala, kuid eelmise sajandi teisel poolel ühiskonnas toimunud muutused tõid Eesti maaelus kaasa suure pöörde – üha rohkem inimesi asus elama linnadesse, külad tühjenesid, palju maad jäi

kasutusest välja ning maastiku olukord halvenes. Üha vähem inimesi ja maad leidis rakendust põllumajanduses.

Muutunud oludes on tulnud suurel osal põllumeestest leida äraelamiseks põllumajanduse kõrvale uusi teenimisvõimalusi. Liitumine Euroopa Liiduga on andnud võimaluse tegeleda maal senisest rohkem erinevatele ettevõtlusvormidega. Uute tegevusaladena on arendatud maaturismi ja muud teenindust, on hakatud tootma taastuvenergiat ning tegelema käsitööga.

Maaettevõtluse mitmekesistamist on toetatud erinevatel aegadel erinevatest fondidest. 2010. aastal jõudis MAK 2007–2013 programiperiood poole peale ja aasta lõpuks sai käivitatud valdav osa meetmetest. MAK eelarve on käimasoleval perioodil 14,6 miljardit krooni. Põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamise suunatakse sellest 5,5, keskkonna ja paikkonna parandamise 5,2 ning maa- piirkonna elukvaliteedi ja maamajanduse mitmekesistamise 1,9 miljardit krooni.

Mitmekülgne maaettevõtlus

Finantsnäitajatest olulisem on toetuste mõju maapiirkondadele laiemalt: ligi 1400 moderniseeritud põllumajandusettevõtet ja 300 loomakasvatusehitist, üle 200 toetust saanud noortaluniku, 27 000 hektarit korrastatud maaparandussüsteeme, enam kui 450 000 hektarit keskkonnasõbralikult majandatud maad, põllumajanduse säilimine ligi 350 000 hektaril ebasoodsas piirkonnas, üle 20 000 hektari hooldatud poollooduslikke kooslusi, 3000 ohustatud tõugu looma pidamine, ligi 100 000 väljas karjatavat looma, Natura 2000 piirangute kompenseerimine ligikaudu 60 000 hektari põllu- ja metsamaal, enam kui 40 kilomeetrit taastatud kiviaedu, üle 500 mitmekesisustamise ning üle 600 külade uuendamise ja arendamise projekti, 26 tegevusgruppi, ligikaudu 1300 LEADER projekti ...

See on vaid väike loetelu käegakatsutavatest tulemustest, mida on MAK abil saavutatud. Järgmiseks panustab Põllu-

majandusministeerium innovatsiooni, ühistegevusse ja internetiühenduse parandamisse maapiirkondades.

Maaettevõtjad moodustavad Eesti ettevõtjatest umbes viiendiku. Paraku näitab statistika, et elujõulisemad on suuremates keskustes ja neid ümbritsevates valdades tegutsevad ettevõtjad. Maaettevõtete probleem on olnud väike ellujäämisprotsent ning vähene suutlikkus teha omakapitali arvelt investeeringuid.

Suurt mõju Eesti maaettevõtlusele avaldab sisemaine tarbimine, välisurud ning võimalus laenu saada. Kui veel mõne aasta eest kompenseerisid kiire majanduskasv ja odavad laenud tihti juhtimisvigu, siis majanduse kiire jahtumise ajal muutus olukord paljude jaoks ebakindlaks. Tulevik on ebakindlam kodumaisel kapitalil põhinevatel ettevõtetel, kes täidavad väikesi üksiktelimisi, samuti nendel, kellel puudub võimalus uuendada sisseseadeid ning pääseda oma kaubamärkidega välisurule.

**Fossiilsete kütusevarude vähene-
mise ja nende kallinemise kõrval
on bioenergeetika arendamisel veel
teisigi põhjusi: heitgaaside õhku-
paiskamise vähendamine, jõude
seisva põllumaa kasutuselevõtt ja
kütusetootmise võimaluse loomine
põllumeestele.**

Aastatel 2008–2009 tegi taastuvenergia valdkond Eestis läbi kiire arengu. Kõige enam investeeriti biomassil põhinevate elektri ja soojuse koostootmisjaamade ning tuuleparkide rajamisse – valmisid Vão ja Tartu biomassi kasutavad koostootmisjaamad ning mitmed tuulepargid. Nende kahe koostootmisjaama elektritootmise võimsus on kokku 50 megavatti ning nad katavad valdava osa Tallinna ja Tartu soojusenergia vajadusest.

Rohtsel biomassil töötav katlamaja Lihulas

Hakkepuitu kasutatakse biokütusena soojus- ja elektrienergia tootmiseks

Tuulepargid tegid 2009. aasta detsembris hetkevõimsuse rekordi – 111 megavatti, kattes sel hetkel kümnendiku Eesti elektrienergia tarbimisest. Lisaks Vão ja Tartu koostootmisjaamadele valmis 2010. aasta lõpus sarnane jaam Pärnus, mis kasutab peale biomassi ka jäätmeid. Suurte koostootmisjaamade ehitust plaanitakse veel Kuressaarde ja Ahtmesse. Samuti alustati biomassi kasutamist Narva elektrijaamades, kus kavandatakse suurendada selle osakaalu kuni kümnendikuni kasutatavast kütusest.

Väiksemate, kuni kahe-megavattise elektritootmisvõimsusega koostootmisjaamade rajamisele andis tõuke 2009. aastal käivitunud Euroopa Regionaalarengufondist rahastatav taotlusvoor, millega esimesel aastal antakse 150 miljonit krooni toetust katlamajade

ümberehituseks, kaugküttevõrkude rekonstrueerimiseks ja koostootmisjaamade rajamiseks.

Biomassi kasutamise kiire kasv on suurendanud nõudlust puidu järele ja hakanud tõstma puidu hinda. See loob nii metsandus- kui ka põllumajandussektorile biomassi tootmiseks uusi võimalusi.

Euroopa Regionaalarengufondi taotlusvoorus esitati muuhulgas taotlused nelja biogaasijaama ehituseks. Kuna 2009. aastal valmis Eesti Maaülikooli biogaasi labor ning asutati Eesti Biogaasi Assotsiatsioon, võib lähiaastatel toimuda biogaasi valdkonnas kiire areng ning lisaks seni ainsale põllumajandusjäätke kasutatavale biogaasijaamale Valjalas lisandub suure tõenäosusega mitmeid uusi.

Taastuenergia on tulevikku

2009. aasta oktoobris avati Lihulas Eesti esimene rohtsel biomassil töötav katlamaja, mis valmis Euroopa Majanduspiirkonna Finantsmehhanismi kaasrahastatud projekti raames. Rohtse biomassina võetakse Lihula Soojuse katlamajas kasutusele Kasari jõe lühahein, mida on vaja niita Matsalu märgala maastike säilitamiseks. Veel saab katlamajas põletada Matsalu lahe pilliroogu ja kohalike põllumajandusettevõtete rohtset biomassi.

Kui taastuvatest energiaallikatest toodetud elektri- ja soojusenergia tootmises ja tarbimises toimus aastatel 2008–2009 kiire areng, siis biokütuste tarbimine transpordis ei ole suurenenud, jäädes transpordikütuste kogutarbimisest poole protsendi tasemele. Enamiku Euroopa riikide praktika näitab, et müüdavale transpordikütusele biokütuse lisamise kohustuseta ja avaliku sektori investeeringuteta taastuvat energiat kasutavasse ühistransporti ei ole võimalik valdkonnas olulist arengut saavutada.

Eesti kõige suurem ja tänapäevasem biokütuste tootja on Paldiski biodiisli-tehas, mis alustas täisvõimsusel tootmist 2008. aasta juulis. Paraku tekkisid odava subsideeritud USA päritolu biodiisli EL importimisega ja finantskriisi puhkemisel tehasel 2008. aasta lõpus majandusraskused. 2009. aasta keskel

kehtestati USA biodiislile imporditollid ning ettevõttele käivitati saneerimismenetlus.

2009. aastal alustas MAK investeeringutoetuse abil ostetud uute seadmetega suhkrupeedist piirituse tootmist Harjumaal kõõgiviljakasvataja Kadarbiku talu. Esialgne plaan oli toota bioetanooli ja müüa see tanklatele, kuid nafta hinnalanguse ja bioetanooli müügi vähenemise tõttu jäi see plaan realiseerumata ning toodetud piiritus müüakse hulgiostjatele.

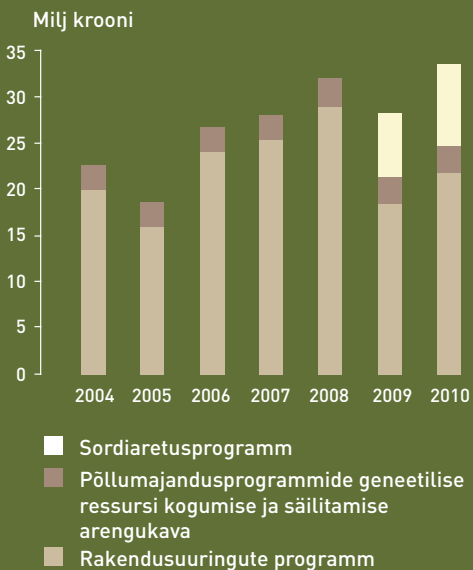
Ühtse pindalatoetuse täienduseks oli aastatel 2007–2009 võimalik taotleda energiakultuuride kasvatamise toetust. 2009. aastal taotleti seda toetust umbes 24 600 hektarile. Alates 2010. aastast energiakultuuri toetust EL enam ei maksta.

MAK sisaldab mitmeid meetmeid, millega on võimalik toetada investeringuid taastuenergia tootmisse. 2008. aastal rakendati esmakordselt meetet “Investeeringud bioenergia tootmisse”, millele esitati 20 taotlust ja taotleti 25,3 miljonit krooni toetust, kusjuures investeeringute kogumaht koos taotlejate oma osalusega oli enam kui poole suurem. 2009. aasta põllumajanduse keerulise olukorra tõttu investeerimisvõimekus vähenes.

Näiteks toetati 2008. aastal Aravete Agro OÜ konteineritüüpi koostootmisjaama ostmist ja paigaldamist 3,1 miljoni krooniga ning 2009. aastal Habemiku talu puidu hakkemasina, katlamaja seadmete ja rataslaaduri soetamist ja biokütuse lao projekteerimist 2,8 miljoni krooniga.

Põllumajandusteaduse programmpõhine
finantseerimine

Piiratud ressursside juures on oluline, et teadlased ja teadusasutused teeksid omavahel senisest rohkem koostööd ning et erinevate Euroopa riikide teadusprogrammid oleksid paremini kooskõlastatud.

Põllumajandusteadusega tegeletakse Eesti Maaülikoolis, Jõgeva Sordiaretuse Instituudis ja Eesti Maaviljeluse Instituudis.

Põllumajanduslikke rakendusuuringuid rahastatakse riiklike programmidena "Põllumajanduslikud rakendusuuringud ja arendustegevus aastatel 2009–2014" ja "Sordiaretusprogramm aastatel 2009–2019" ning arengukava "Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine aastateks 2007–2013" alusel.

Rakendusuuringu programmi eesmärk on aidata kaasa põllumajandustootmise ja töötlemise konkurentsivõime suurenemisele, samuti tagada jätkusuutlikkus, analüüsida põllumajandustootmise ja -toodangu kaasna võivaid riske tarbijatele ja keskkonnale ning töötada välja neid riske vähendavaid lahendusi kogu tootmis- ja töötlemisahelas.

Uuringuid viiakse läbi toiduohutuse ja tervise, taimekasvatuse ja taimetervise, loomakasvatuse, põllumajandustootmist toetavate tegevuste ning maamajandus- ja sotsiaaluuringute valdkonnas.

2009. aastal käivitus Sordiaretusprogramm, milles on täpsustatud sordiaretuse eesmärgid ja eesmärkide saavutamiseks vajalike tegevuste nimistut. Sordiaretusprogrammis osalevad Jõgeva Sordiaretuse Instituut, Eesti Maaviljeluse Instituut, Eesti Maaülikool ja Tallinna Tehnikaülikool.

Arengukava "Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine aastateks 2007–2013" täitmiseks säilitavad põllumajanduskultuuride geneetilist ressursi Jõgeva Sordiaretuse Instituut, Eesti Maaviljeluse Instituudi taimebiotehnoloogia osakond EVIKA, Eesti Maaülikooli Polli Aiandusuuringute Keskus, Tartu Ülikooli Botaanikaaed ning Tallinna Tehnikaülikooli Geenitehnoloogia Instituut.

Eesti teadusasutused on paistnud silma publikatsioonide rohkuse ja põllumeestega hea koostöö poolest, aga paraku on piiratud ressursside juures võimatu kõikides põllumajandusteaduste valdkondades edu saavutada. Seetõttu on mõeldav otsida koostöövõimalusi teiste Euroopa teadusasutustega.

Riiklike teadusprogrammide integreerimiseks ning ühiseks edendamiseks on algatatud üleeuroopalised teadusvõrgustikud (ERA-NET-id). Põllumajandusministerium on liitunud kahe võrgustikuga – ERA-NET Core Organic II (mahevilljelus) ja ERA-NET Euphresco II (taimetervis). Peale nende osaleb Põllumajandusministerium ERA-NET SUSFOOD (jätkusuutlik toidutoitmine) väljatöötamisel.

Üks tähelepanuväärne protsess Euroopa teadusmaastikul on Euroopa Liidu ühiste teadusprogrammide kavandamine. Selle peamine eesmärk on reageerida ühiskondlikele probleemidele ja uutele katsumustele. Põllumajandusministerium osaleb programmis "Põllumajandus, toiduga varustus ja kliimamuutused".

Maamajandusega seotud haridus järgib põllumajanduse ja maaelu üldisi suundumusi – väheneb põllumajandushariduse ja kasvab teiste maaerialade osatähtsus.

Eestis on ühtekokku üheksa maa-majandusega seotud kutseharidust andvat õppeasutust. Kolmes neist koolitatakse laialdaste teadmistega põllumajandustöötajaid: Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskoolis on võimalik spetsialiseerida taimekasvatusele; Järvamaa Kutsehariduskeskuses loomakasvatusele ning Räpina Aianduskoolis aiandusele.

Olustvere koolist on kujunenud välja toiduainetööstuse kompetentsikeskus, kus tootjad, eelkõige väiketootjad, saavad nõu põllumajandussaaduste kasvatamise, toiduainete ja toitude valmistamise ning turustamise alal.

Luu Metsanduskool on spetsialiseerunud keskastme metsandusspetsialistide ettevalmistamisele, metsamajandust saab õppida ka Pärnumaa Kutsehariduskeskuses. Põltsamaa Ametikoolis saab õppida kodumajanduse kõrval ka põllumajandust, Hiiumaa Ametikoolis õpetatakse maastikuehitust ning ka Vana-Antsla

Kutsekeskkooli õppekavas on põllumajandus esindatud. Kehtna Majandus- ja Tehnoloogiakoolis saab õppida maa-parandust ja vesiehitust, samuti liikurmasinate tehnikuks.

Kõikides kutsekoolides on loodud täiendus- ja ümberõppe võimalused täiskasvanud õppijatele.

Kutseõppeasutuste arengu eelduseks on tänapäevaste seadmetega sisustatud praktilised õppebaasid, mis on aluseks õpilaste heale praktilisele koolitusele. Maaelu Edendamise Sihtasutus maksab põllumajanduslikel õppekavadel õppijatele stipendiumi.

Nõuandesüsteemi arendamisel tuleb muuta nõuandeteenistuse pakutavaid teenuseid veelgi kliendikeskemaks ning tegeleda aktiivselt konsulentide järelkasvu koolitamisega.

Erinevatest allkatest pärit nõuannet kasutavad kõik põllumehed, kuid nii Eestis kui kogu Euroopas suureneb põllumeeste vajadus professionaalse ja ajakohase nõuande järele. Seda tingib ühelt poolt põllumajandustoodangu mitmekesistamine, teisalt farmide suurenemine, mis toob kaasa vajaduse hästi korraldatud juhtimise, turunduse, logistika ja jäätmekäitluse korraldamise.

Seega on nõuandesüsteemi ülesanne soodustada oskusteabe ja informatsiooni levitamise kõrval turutrendidega sobiva mõtteviisi arengut põllumajandusettevõtjate seas. Eelkõige vajavad põllumajandustootjad nõu toetustootluste ning nendega seonduvate äriplaanide koostamisel.

Eesti põllu- ja maamajanduse nõuandesüsteemi areng on teinud pärast Eesti taasiseseisvumist läbi pika ja keerulise tee. Eesti kui väikesriigi nõuande- ja teabelevisüsteem on sõltunud nii poliitiliste suundumuste kui erinevate otsustajate isiklikest arusaamadest. Viimastel aastatel on saanud nõuandesüsteemi areng võimalikuks tänu suhtevõrgustike sihipärasele arendamisele. Konsulentide kaasamine nõuandekeskuste juurde parandab nõuande kättesaadavust. Välja on kujundatud nõuandekeskused ja konkreetsete nõustamistegevuste käivitamine.

Tunnustatud nõuandekeskused on igas maakonnas, igal keskusel on kutsetunnistusega konsulendid vähemalt taimekasvatuse, loomakasvatuse ja finantsmajanduse valdkonnas. 2009. aastal oli Eestis 164 atesteeritud konsulenti. Oma tegevuses arvestavad keskused maakonna vajadusi ja eripära. Konsulendid nõustavad nii üksikliente kui grupe, organisatsioone ja huvirühmi. Piirkonniti on klientuur varieeruv.

Koolitus nõuandetoote "Labidaproov" meetodika rakendamiseks praktikas Saaremaal Tõlli talus. Foto Ülar Loolaid

Koolitus nõuandetoote "Labidaproov" meetodika tutvustamiseks ja katsetamiseks Tartumaal Eerikal. Keskel Endla Reintam. Foto Ülar Loolaid

Nõuandemetoodika koolitus metsameestele, kohtumine metsaomanikuga Raplamaal Varbolas. Kas puude istutustihedus vastab nõuetele? Pildil: Valdu Reinaas, Ants Varblane, Taavi Ehrpais (metsaomanik). Foto Ülar Loolaid

Koolitus nõuandetoote "Labidaproov" meetodika rakendamiseks praktikas Saaremaal Tõlli talus. Foto Ülar Loolaid

Põllumajandusnõuande süsteemi toimimise ja kvaliteetse nõuande tagamiseks on määranud Põllumajandusministerium koordineeriva keskuse, kes koostab tegevuskavad ja koolitusplaanid ning analüüsib konsulentide tööd, samuti tegeletakse nõustamistoodete arenduse ja reklaamiga ning otsitakse võimalusi koostööks teiste organisatsioonidega.

2010. aastal toimunud nõuandesüsteemi üleminek Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja (EPKK) kureerimise alt Maaelu Edendamise Sihtasutuse (MES) haldusalasse pakkus põllumajandus- ja maaeluringkondades palju kõneainet.

Koolitus nõuandetoote "Labidaproov" meetodika tutvustamiseks ja katsetamiseks Tartumaal Eerikal. Keskel Endla Reintam. Foto Ülar Loolaid

Koolitus nõuandetoote "Labidaproov" meetodika rakendamiseks praktikas Saaremaal Tõlli talus. Foto Ülar Loolaid

Ettevalmistused nõuandesüsteemi tuleviku üle arutamiseks – kas suudame koos tegutseda? Seminar Tartumaal Käol (Waide motellis). Foto Ülar Loolaid

Nõuandemetoodika koolitus metsameestele. Kohtumine metsaomanikuga (Taavi Ehrpais) Raplamaal Varbolas. Foto Ülar Loolaid

Arvamusi oli mitmesuguseid, kuid kõik need olid kantud murest, kas ja kuidas nõuandesüsteemi kliendile käepärasemaks ja asjakohasemaks muuta.

Nõuandeteenuse üleminekuga MES-ile peeti ennekõike silmas süsteemi edasist arengut. Põllumajandusnõustajate ehk konsulentide võrgustik oli ülemineku ajaks välja kujunenud, inimesed olid oma ala spetsialistid, keda põllumehed ja teised maaettevõtjad usaldasid.

Ettepaneku hakata nõuandesüsteemi MES-il koordineerima, tegi Põllumajandusministerium 2008. aasta lõpus. 2009. aasta veebruaris moodustati nõuandesüsteemi korrastamiseks töörühm, kuhu kuulusid nii ametnike kui kõigi huvigruppide esindajad. Töörühma ülesandeks oli analüüsida nõuandesüsteemi olukorda ja võimalusi ning teha põllumajandusministrile ettepanekuid nõuandesüsteemi parema toimimise, Eesti põllu- ja maamajanduse

nõuandesüsteemi arengukava sõnastamise ning õigusaktide ja rahastamisskeemide muudatuste kohta.

Töörühm sõnastas ka nõuandesüsteemi riiklikud eesmärgid, mille hulka kuulusid kindlasti põllu- ja maamajandussektori konkurentsivõime ja jätkusuutlikkuse parandamine, nõuandeteenuste kvaliteedi tõstmine, nõuandetoote mitmekesistamine, riigi võetud kohustuste täitmine ning nõuandesüsteemi tugevdamine ja turupõhise nõuande osatähtsuse suurendamine. N-ö kõrvalpilgu saamiseks tellis MES ka spetsiaalse uuringu Eesti nõuandesüsteemi arenguvõimalustest.

MES-i eesmärk on muuta nõuandeteenust pikemas perspektiivis isemajandavaks ja korraldatuks nii, et riik tellib enda võetud kohustuste ja eesmärkide täitmiseks teenust iseseisvalt nõuandorganisatsioonilt.

Muutuv nõuanne

**Eesti Põllu- ja Maamajanduse
Nõuandeteenistuse koordineeriv
keskus**

Kreutzwaldi 64, Tartu 51014
Telefon 731 3652; 731 3651; 731 3650;
53 467 465
Faks 731 3652
E-post info@nouandeteenistus.ee
www.nouandeteenistus.ee

**TUNNUSTATUD
NÕUANDEKESKUSED:****HARJUMAAL****Harju Taluliidu Nõuandekeskus**

Aasa 1, Saku 75501
Telefon 604 2499; 604 1104
E-post htlnk@hotmail.ee
www.hot.ee/htlnk

HIIUMAAL**MTÜ Hiiumaa Nõuandekeskus**

Mäe tn 2, Käina 92101
Telefon 463 1191; 564 73322
E-post info@hiiuteave.ee
www.hiiuteave.ee

IDA-VIRUMAAL**MTÜ Ida-Virumaa Talupidajate Liit,
Viru Nõuandekeskus**

Rakvere 14, Jõhvi 41533
Telefon 337 0527
Faks 337 1185
E-post ivtl@estpak.ee
www.ivtl.ee

JÕGEVAMAAL**MTÜ Jõgeva Tootjate Liit**

Aia tn 2, Jõgeva 48306
Telefon 772 1107
Faks 772 1107
E-post jtl@hotmail.ee
www.jogevatl.ee

JÄRVAMAAL**MTÜ Abiks Põllumehele**

1) Jäneda 73602;
2) Pärnu mnt 56, II korrus, Paide 72712
Telefon (Jänedal) 384 9725
Faks 384 9720
Telefon (Paides) 385 0569
Faks 385 0569
E-post apm@janeda.ee
www.janeda.ee/apm

LÄÄNEMAAL**MTÜ Läänemaa Nõuandekeskus**

Tehnika põik 2, Uuemõisa alevik,
Ridala vald 90401
Telefon 472 9007, 565 06109
E-post info@nouandla.ee
www.hot.ee/hplnouanne

LÄÄNE-VIRUMAAL**MTÜ Virumaa Põllumeeste Liit,
Lääne-Virumaa Põllumajanduse
Nõuandekeskus**

Vahtra allee 8, Roodevälja küla,
Sõmeru vald 44207
Telefon 325 5099; 551 7871
Faks 325 5099
E-post lvpmnouanne@hotmail.ee
www.virumaapml.ee

PÕLVAMAAL**MTÜ Põlvamaa Põllumeeste Liit**

Jaama 83, Põlva 63308
Telefon 799 2930; 799 2928; 564 74215
Faks 799 2930
E-post pltl@estpak.ee
www.hot.ee/polvapl

PÄRNUMAAL**Pärnumaa Talupidajate
Nõuandekeskus OÜ**

P. Kerese 4, Pärnu 80010
Telefon 443 0923; 444 1961
Faks 443 0923
E-post info@nouanne.ee
www.nouanne.ee

RAPLAMAAL**MTÜ Rapla Nõuandjate Ühendus**

Kuusiku tee 6, Rapla 79511
Telefon 489 4342; 485 5696
Faks 489 4342
E-post info@rny.ee
www.rny.ee

SAAREMAAL**MTÜ Saarte Nõuandekeskus**

Tallinna mnt 27, Kuressaare 93811
Telefon 455 6145
E-post saartenk@gmail.com
www.saartenk.weebly.com

TARTUMAAL**MTÜ Tartumaa Põllumeeste Liit,
Tartu Maamajanduse Nõuandekeskus**

Jalaka 48, Tartu 50109
Telefon 736 6955
Faks 736 7510
E-post ttl@kodu.ee
www.tartufarmer.ee

VALGAMAAL**MTÜ Valgamaa Põllumeeste Liit,
Valgamaa Nõuandekeskus**

Aia 17, Valga 68203
Telefon 766 1754; 504 2260
Telefon/faks 764 1754
E-post valga.nk@gmail.com
www.valgapl.ee

VILJANDIMAAL**MTÜ Viljandi Põllumajanduse
Nõuandehing**

Vabaduse plats 4, Viljandi 71020
Telefon 433 3608
Faks 433 3608
E-post nouandehing@vpnu.ee
www.vpnu.ee

VÕRUMAAL**Võrumaa Talupidajate Liit,
Võrumaa Talupidajate Liidu
Nõuandekeskus**

Liiva 11, Võru 65609
Telefon 782 1669; 782 4077; 566 31990
Faks 782 1758
E-post vtlinfo@hotmail.ee
www.taluliit.info/

Põllumajandusameti moodustamise tulemusena muutub lihtsamaks ja efektiivsemaks kodaniku ja ettevõtja teenindamine ning paraneb teenuse kättesaadavus ja kvaliteet.

1. jaanuarist 2010 alustas tööd Põllumajandusamet (PMA), mis moodustati Taimetoodangu Inspeksiooni, piirkondlike maaparandusbüroode ja Maaparanduse Ehitusjärelevalve- ja Ekspertiisbüroo ühendamisel.

PMA jätkab kõike seda, mida erinevad asutused seni eraldi tegid: maaparanduse, taimetervise, taimekaitse, seemne ja taimse paljundusmaterjali, sordikaitse, väetise, mahepõllumajanduse, tuulekaera tõrje ja aiandustoodete valdkonda reguleerivates õigusaktides sätestatud ülesannete täitmine ning riikliku järelevalve teostamist. Lisandus üks uus funktsioon – maaparandusseadusest tulenevate väärtegade kohtuväline menetlus.

Ühendameti loomiseks oli mitu põhjust. Üks oli see, et riiklikku järelevalvet on õigus teostada ainult valitsusasutustel. Kuni 2010. aastani teostasid järelevalvet inspeksiooni kõrval ka maaparandusbürood ning Maaparanduse Ehitusjärelevalve- ja Ekspertiisbüroo, kuid viimased kaks ei ole valitsusasutused. Uue eraldiseisva valitsusasutuse loomist ei pidanud Põllumajandusministeerium otstarbekaks.

Ameti loomise tagajärjel moodustusid maakondadesse kompetentsikeskused, kuhu koondusid nii taimekasvatuse kui maaparandusega tegelevad ametnikud. Ühendameti loomisega väheneb asutuste killustatus, sest igas maakonnas on üks kohalik keskus, mis

vastavasisuliselt teenuseid osutab. Kogu valdkonna riiklik järelevalve kuulub terviklikult ühele asutusele ja seeläbi tõhustub ka järelevalve kvaliteet.

Erinevate teadmiste ja kogemuste ühendamine loob hea eelduse kõigi liitunud valdkondade kiiremaks arenguks. Nii aitavad endise Taimetoodangu Inspeksiooni kogemused riikliku järelevalve korraldamisel ja väärtegade menetlemisel kaasa samade tegevuste käimalükkamisele maaparanduse valdkonnas. Maaparandajate kogemused GIS-süsteemide väljaarendamisel loovad jällegi eeldused vastavasisuliselt arendustööks PMA ülejäänud valdkondades.

Uude ametisse koondati liidetavate asutuste juhtimis- ja haldusfunktsioonid, riigihangete korraldamine ning eelarve- ja finantskontroll, raamatupidamine personalitöö. Ühtselt hakati haldama tugiteenuseid, samuti ameti valduses olevat riigivara. Ametis tekib terviklik ja tsentraalne süsteem täiend- ja ümberõppe korraldamiseks.

**Põllumajandusamet asub aadressil:
Teaduse 2, 75501 Saku, Harjumaa;
e-post: pma@pma.agri.ee**

Muuseumid ei ole enam ammu ainult vanavara kogumise kohad, vaid aktiivsed ajaloosetajad ning seltsielu keskused.

Põllumajandusministeeriumi haldusalas tegutseb kolm muuseumi: Eesti Põllumajandusmuuseum Ülenurmel Tartumaal, C. R. Jakobsoni Talumuuseum Kurgjal Pärnumaal ja Eesti Piimamuuseum Imaveres Järvamaal.

Põllumajandusmuuseumide roll on aidata meeles pidada meie juuri, säilitada põllumajanduse head mainet ning tuua esile põllumajanduse olulist kohta ühiskonnas. Suurt rõhku pannakse talletatu avalikule eksponeerimisele, maakultuuri ja -elukaadi tutvustamisele ning maaerialade populariseerimisele.

Muuseumide tegevus on suunatud erinevatele sihtgruppidele: vanadele ja noortele, meestele ja naistele, erinevate erialade esindajatele. Olulise osa moodustab töö noortega – ekspositsioonide tutvustamise kõrval peetakse oluliseks erinevaid õpitube, kus lapsed ja noored saavad proovida erinevaid maatöid.

Kõikide nimetatud muuseumide ekspositsioonid on oma olemuselt kultuuriloolised, andes külastajatele ülevaate maaga seotud traditsioonidest ja kommetest, aga ka inimestest, kes on erinevatel aegadel olnud arvamusiidrid ja seeläbi mõjutanud Eesti rahva ja riigi käekäiku.

Eesti Põllumajandusmuuseumis on näiteks rukki ja rukkileiva programm, mille eesmärk on kujundada ja väärtustada leiva osa eestlaste kultuuritraditsioonides ning tutvustada külastajatele tervisliku toitumise aluseid, samuti rukkileiba ja leivatooted kui Eesti üht

Põllumajandusmuuseumid aitavad meeles pidada meie juuri. Vaade Eesti Põllumajandusmuuseumist Ülenurmel.

olulisemat rahvustoitu. Põllumajanduse ja maaelu arengust annab ülevaate püsiekspositsioon, mille eripäraks on tänapäevase tehnika kasutamine põllumajanduse ja maaelu arengu tutvustamisel muinasajast tänapäevani.

Eesti Piimandusmuuseum korraldab koostöös Põllumajandusministeeriumi, Eesti Piimaliidu ning piimatootjate ja -käitlejatega Piimapäeva, mille eesmärk on tutvustada elanikkonnale kodumaiseid piimatooted ning propageerida

kodumaise piimatootmise ja töötlemise vajalikkust selleks, et jäädes omanäoliseks kultuurrahvaks.

Erinevaid talutöid tutvustavad haridusprogrammid on töötatud välja C. R. Jakobsoni Talumuuseumis, näiteks "Sügis talus", aga ka jõulude- ja vastlateemalised programmid. Kurgjal asuvas talumuuseumis tegutseb talukultuuri kool, mis on mõeldud peredele – seal toimuvad erinevad töötoad ning õpetatakse talueluks vajalikke oskusi.

PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUMI VALITSEMISALA VISIOON JA MISSIOON

**Põllumajandusministeeriumi
valitsemisala**

põhitegevusvaldkonnad:

Toiduohutus, taimetervis, loomade
heaolu ja tervishoid; maaelu,
põllumajandus ja toiduainetööstus;
kalandus; teadus ja arendus.

**Põllumajandusministeeriumi
valitsemisala visioon:**

Eestis on elujõuline
konkurentsivõimelise põllu- ja
kalamajandusega maapiirkond, mis
tagab ohutu toidu ja tarbijate rahulolu.

**Põllumajandusministeeriumi
valitsemisala missioon:**

Tagame konkurentsivõimelise
põllumajandus- ja kalandussektori ning
aitame kaasa maapiirkondade arengule!

PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUMI NING VALITSEMIS- JA HALDUSALA KONTAKTID

Põllumajandusministeerium

Lai tn 39 // Lai tn 41, 15056 Tallinn
Telefon 625 6101
Faks 625 6200
E-post pm@agri.ee
www.agri.ee

Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet

Narva mnt 3, 51009 Tartu
Telefon 737 1200
Faks 737 1291
E-post pria@pria.ee
www.pria.ee

Veterinaar- ja Toiduamet

Väike-Paala 3, 11415 Tallinn
Telefon 605 1710
Faks 621 1441
E-post vet@vet.agri.ee
www.vet.agri.ee

Põllumajandusamet

Teaduse 2, Saku, 75501 Harjumaa
Telefon 671 2602
Faks 671 2604
E-post pma@pma.agri.ee
www.pma.agri.ee

Põllumajandusuuringute Keskus

Teaduse 4/6, Saku, 75501 Harjumaa
Telefon 672 9137
Faks 672 9149
E-post info@pmk.agri.ee
www.pmk.agri.ee

Jõudluskontrolli Keskus

Kreutzwaldi 48A, 50094 Tartu
Telefon 738 7700
Faks 738 7702
E-post keskus@jkkkeskus.ee
www.jkkkeskus.ee

Veterinaar- ja Toidulaboratoorium

Kreutzwaldi 30, 51006 Tartu
Telefon 738 6100
Faks 738 6102
E-post info@vetlab.ee
www.vetlab.ee

Maamajanduse Infokeskus

Jäned, Tapa vald, 73602 Lääne-
Virumaa
Telefon 384 9700
Faks 384 9701
E-post info@maainfo.ee
www.maainfo.ee

Eesti Maaviljeluse Instituut

Teaduse 13, Saku, 75501 Harjumaa
Telefon 671 1542
E-post info@eria.ee
www.eria.ee

Jõgeva Sordiaretuse Instituut

J. Aamisepa 1, Jõgeva alevik, 48309
Jõgevamaa
Telefon 776 6901
Faks 776 6902
E-post jogeva@jpbi.ee
www.sordiaretus.ee

Eesti Põllumajandusmuuseum

Pargi 4, Ülenurme vald, 61714 Tartumaa
Telefon 738 3810
Faks 738 3811
E-post epm@epm.ee
www.epm.ee

Eesti Piimandusmuuseum

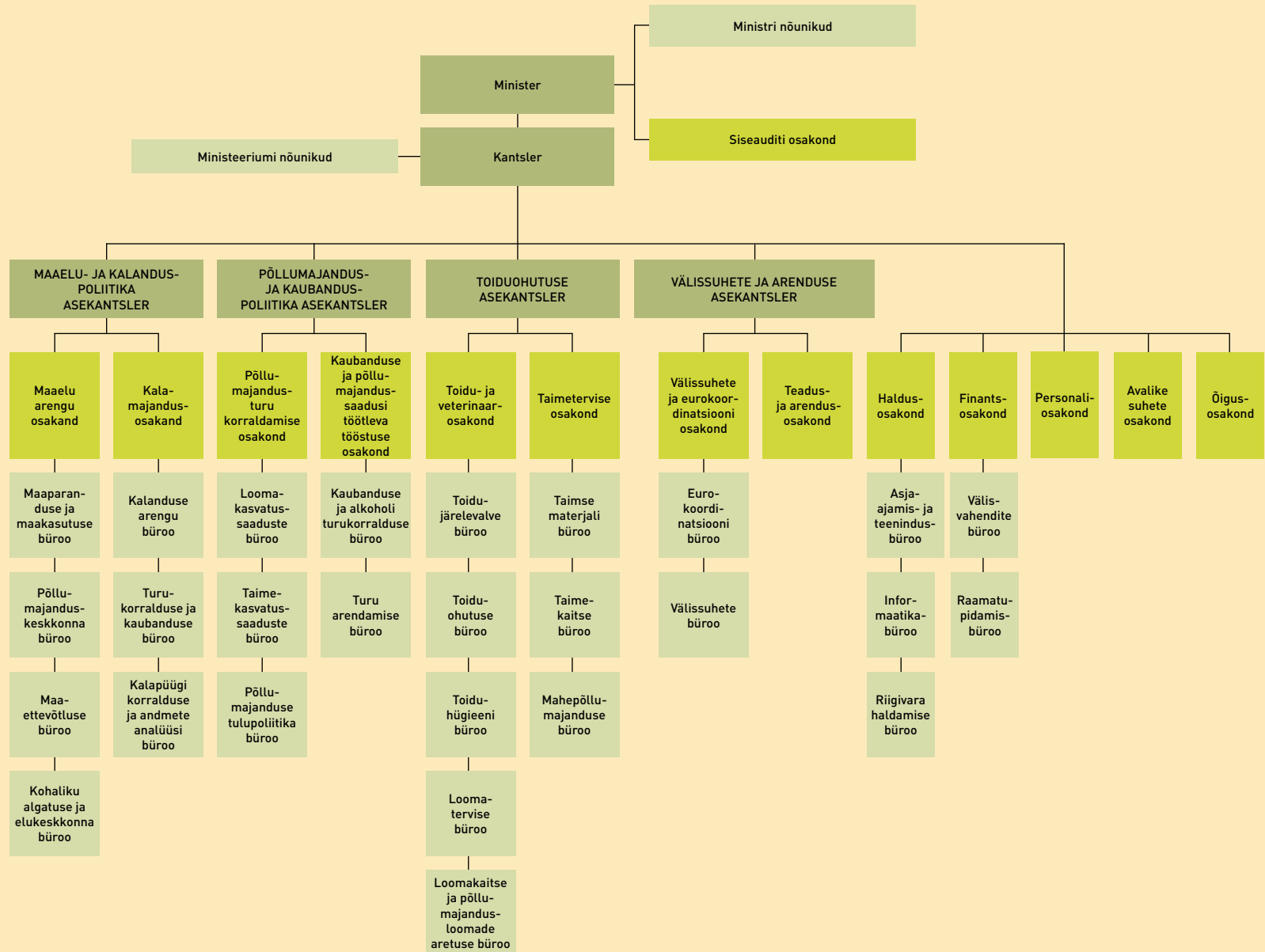
H. Rebase 1, Imavere, 72401 Järvamaa
Telefon/Faks 389 7533
E-post info@piimandusmuuseum.ee
www.piimandusmuuseum.ee

Carl Robert Jakobsoni Talumuuseum

Kurgja, Vändra vald, 87612 Pärnumaa
Telefon/Faks 445 8171
E-post info@kurgja.ee
www.kurgja.ee

PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUMI STRUKTUUR

Põllumajandus ministerium

